

עברית: לשון

שאלון ב'

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
פרק ראשון – תחביר – 48 נקודות
פרק שני – מערכת הצורות – 52 נקודות
סה"כ – 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראות מיוחדות: הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

לפניך מאמר.

המשפטים בפרק התחביר ובפרק מערכת הצורות הם בזיקה למאמר.

עיתונות 2010: הדיקטטורה¹ של הרגש

מעובד על פי ידלין נעה² (22 בדצמבר 2009). העין השביעית³, אוהזר ב-2 בפברואר 2012

http://www.the7eye.org.il/DailyColumn/Pages/221209_The_Dictatorship_of_Emotion.aspx

פסקה א אם תשאלו מאזינים וצופים שונים מה הופך שיר לשיר טוב, הם ישיבו לכם בפשטות: "שיר טוב הוא שיר מְרַגֵּשׁ". לא מקורי, לא יפה, לא כתוב בכישרון. לא, לא. פשוט ככה: מְרַגֵּשׁ. במשך שנים אולפו מאזינים וצופים של תכניות רדיו וטלוויזיה שונות להדחיק אבחנות של סגנון ושל טעם, לשכוח את מה שידעו על יופי, ובעיקר על מוזיקה, ולהתחיל לבחון את הביצועים באמצעות תבחין (קריטריון) אחד ויחיד: "מְרַגֵּשׁ" או "לא מְרַגֵּשׁ". "מרגש", בתמצית, הוא כל מה שיפה וטוב בעולם, ואילו "לא מרגש" הוא בלתי ראוי.

פסקה ב אמות המידה של דור שלם כונו לשימוש יתר במילה "מְרַגֵּשׁ". ראשונים בכך הם כמובן המגישים והשופטים בתחרויות זמר שונות בטלוויזיה. כשהם נדרשים לשפוט את השירים הם עוסקים פעם אחר פעם בשאלה אם השיר "ריגש אותי" או "לא ריגש אותי", ונמנעים לעתים קרובות מנימוק נוסף, המבוסס על ניסיון מקצועי, כושר אבחנה או ידע, שבזכותם, לכאורה, נבחרו לתכנית. גם כשנימוקים כאלה מוצגים, הם מבוטלים תכופות באותה נשימה על ידי האדם עצמו ("אבל בסך הכול ריגשת אותי"). נימוק-העל המוחץ, זה של הרגש, מַיְתֵר את האחרים.

פסקה ג הטלוויזיה לא המציאה שום דבר. היא פשוט בודדה מגמה חברתית-תרבותית קיימת, ואחר כך זיקקה, הקצינה וניצלה אותה לצרכיה. עלייתו של ה"מְרַגֵּשׁ" כְּאֵל מודרני שהכול סוגדים לו היא אחת התופעות התקשורתיות, החברתיות והתרבותיות הבולטות של העת הנוכחית. היא נוכחת כזרם תת-קרקעי כמעט בכל מה שאנחנו צורכים – החל מספרות וקולנוע וכלה בחדשות, במוצרים עיתונאיים אחרים ובתקשורת בכלל, שהם עניינו של מאמר זה.

פסקה ד קחו, למשל, את מהדורות החדשות או את עמודי החדשות בעיתונות. אלה מצויים בעיצומו של תהליך, שבו הדגש מוסט מסיקור בעל תוכן ומשמעות לחיי הקורא לסיקור שכל מטרתו לגרום לקורא תגובה רגשית עזה. סממנים של סיקור המעדיף תמיד את המְרַגֵּשׁ על פני החשוב ניכרים גם באופן ההגשה עצמו: עמודים על גבי עמודים מוקדשים בעיתונים לטרגדיות חסרות פשר, לאסונות ולאירועים סוחטי דמעות שהשלכותיהם על חייו של צרכן החדשות מוגבלות למְדִי. עשרות העמודים הללו מאובזרים בשלל אמצעים חזותיים ולשוניים, שנועדו לכוון זרקור אל הטרגדיה ולהעצים את הזוועה, ואתה גם את הריגוש.

1 דיקטטורה – רודנות, שליטה מלאה ושלמה של יחיד או של קבוצה (מילון אבן-שושן, 2003).

2 נעה ידלין – עיתונאית וסופרת.

3 "העין השביעית" – כתב עת מקוון לענייני תקשורת ישראלית.

התקשורת היא כמובן כר פורה ואי־סופי לאירועים מרגשים גם מחוץ לזירת החדשות. אפילו תכניות ועיתונאים, הנחשבים רציניים ומעמיקים באופן יחסי, מושפעים מן הסחף. למשל, תכנית שיצא לה מוניטין של תכנית תחקירים נוקבת, נוטה בעת האחרונה להציב במרכזה יותר ויותר כתבות שהן בעיקר מרגשות, ואינן משקפות דווקא הישג עיתונאי, כמו כתבה שעסקה בליווי של ילדים חולים במחלות נדירות.

נדמה שהדוגמאות הללו משקפות את האקלים שבו העיתונאים פועלים. אמות המידה העיתונאיות התחלפו כמעט כליל: מעיתונות שתפקידה להזיז, לעיתונות שתפקידה להזיל. הסיבות לכך רבות, והן קשורות בתהליכים משמעותיים אחרים המעצבים את פני התקשורת: הצורך להתחרות ביותר ויותר כלי תקשורת, חלקם זולים או אפילו חינמיים, חלקם מִי־דיים יותר (אינטרנט), הפועלים בעידן רב־גירויים ומהיר סיפוקים, ההולך ומכרסם בסבלנותו של הצרכן, וכן המשבר הכלכלי החרף והמתמשך העובר על תעשיית התקשורת, המעודד מילוי עמודים ודקות בתכנים זולים ככל האפשר.

במצב עניינים כזה, ה"מַרְגֵשׁ" הוא מצרך נחשק במיוחד: הן כמכנה המשותף הנמוך ביותר, הכולל את כל מי שיש לו בלוטת דמעות; הן כחומר גלם וזמין שאינו דורש כמעט עיבוד המחייב השקעת זמן, כסף, מיומנות או ידע. אומללות, כידוע, יש בשפע, וחולים אף פעם לא חסר. לעומת זאת אי־סדרים במערכת הבריאות קשה הרבה יותר לחשוף, להציג אותם ולרתק באמצעותם את הקורא או את הצופה.

התוצאה היא אקלים תקשורתי־תרבותי לא רציונלי, כמעט היסטרי, המציג את המציאות כאוסף אקראי של זוועות תלושות, נטולות הקשר או סיבה. לכך יש השלכות רבות, רובן מדכדות. בראש ובראשונה, הדיקטטורה הזו של הרגש – הצבתו של הרגש כקנה מידה אחד ויחיד שהכול נבחן לאורו – מְקַשֶּה על ניהול דיון תקשורתי אינטליגנטי בסוגיות שונות, ולעתים אף מבטלת כליל אפשרות לדיון כזה. מה הם שיקולי תקציב ומדיניות כלכלית לעומת פרצופו של ילד חולה או רעב? זהו סימום, סימוא וטשטוש באמצעים שקשה להתנגד להם, המכבידים מאוד על גיבוש דעה מושכלת.

המַרְגֵשׁ הפך למעין דת מודרנית, אליל המבטל מראש כל סיכוי לדיון רציונלי. לא במקרה אחת הדרכים ליצור ריגוש היא להכתיר אירועים שונים כ"יד הגורל", גם אם הם לגמרי מתקבלים על הדעת, להצהיר בכל הזדמנות כי "הגורל הכה" או להשתמש באמצעים רטוריים אחרים כדי להציג התרחשויות, שחלקן סבירות, כגזרה משמים. בכלל, אחד מסימניה הבולטים של הדיקטטורה של הרגש הוא שהיא אינה סומכת במיוחד על הקורא או על המאזין שיתפסו בכוחות עצמם את הדבר המרגש, ולמעשה גם אינה סומכת על האירועים עצמם, שיהיו מרגשים. לכן היא מחייבת אותם להיות מרגשים, ואותנו להתרגש, וסוחטת את הבלוטות בכל דרך.

פסקה י אחת מתוצאות הלוואי של תופעה זו היא עליבות מדכאת של השפה, שמתרוקנת אט־אט מאין־ספור מילים יפות, שמישות, טובות ונחוצות, לטובת המילה הכול־יכולה: "מרגש". מרגש הוא המדהים החדש: דרך קצרה, אפקטיבית שאינה דורשת מאמץ לומר על דבר שהוא נעים, ראוי, נחוץ, עגום, רצוי, מייאש, טוב, מעניין, עצוב, יפה, שמח, מרהיב, קודר, נפלא, מלהיב, נוגע ללב, מסעיר או סוחף. יתר על כן, שימוש היתר שוחק לא רק את המילה עצמה – מרגש – אלא גם את מה שהיא מייצגת, כלומר את הרגש. בסופו של דבר, אם הכול מרגש באותה המידה, הרי שהכול גם אינו מרגש באותה המידה.

פרק ראשון – תחביר (48 נקודות)

בפרק זה ענה על שלוש שאלות: על שאלה 1 (חובה), ועל שתיים מהשאלות 2-5 (שאלות בחירה).
(לכל שאלה – 16 נקודות)

1. שאלת חובה (16 נקודות)

לפניך משפט. קרא אותו, וענה על הסעיפים שאחריו.

במשך שנים הודחקו אבחנות של סגנון ושל טעם, ומאזינים וצופים התחילו לבחון את הביצועים באמצעות תבחין אחד.

א. העתק למחברתך את המשפט וציין את סוגו התחבירי: מורכב או איחוי (מחובר).

- אם המשפט מורכב – תחם את הפסוקיות, וציין את תפקידן התחבירי.
- אם המשפט הוא משפט איחוי (מחובר) – תחם את האיברים, וציין את סוגם התחבירי.

- אם יש במשפט חלקים כוללים – העתק אותם, וציין את התפקיד התחבירי של כל חלק כולל.

ב. הָמַר את המשפט למשפט פשוט בעל משמעות הגיונית.

שאלות בחירה (32 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 2-5 (לכל שאלה – 16 נקודות).
 שים לב: בכל שאלה שתבחר, ענה על כל הסעיפים שבה.

2. לפניך משפט, קרא אותו, וענה על הסעיפים שאחריו.

התקשורת מכתירה אירועים שונים כ"יד הגורל", גם אם הם לגמרי מתקבלים על הדעת.

- א. ציין את הסוג התחבירי של המשפט: פשוט, מורכב או איחוי (מחובר).
- ב. ציין את התפקיד התחבירי של המילה ושל הצירוף המודגשים בקו.
- ג. מהו הקשר הלוגי הקיים במשפט? ציין את המילים המבטאות קשר לוגי זה.
- ד. הָמַר את המשפט למשפט מסוג תחבירי אחר. שמור על הקשר הלוגי שבמשפט הנתון.

3. א. הקטע שלפניך הופיע במרשתת (באינטרנט), ויש בו שגיאות תקינות רבות. קרא אותו, וענה על הסעיפים שאחריו.

מִתְכוּן לֵאִירוּעַ מֵרֵגֶשׁ

ידעתם שחשיבות של התאורה הוא 50% מהצלחת האירוע שלכם?
 בכדי לרגש את האנשים לא מספיק רק המוזיקה הרועשת אלא גם תאורת שטח
 לפי מוזיקה הנכונה. תארו לעצמכם את הגשר תאורה המרשים עם פנסים בצורות
 ובצבעים שונים שאותם תוכלו לשים איפה שתמצאו. שהכול מתחבר יחד, תאורה
 ומוזיקה, החוויה מדהימה!

- (1) העתק מן הקטע דוגמה אחת לשגיאה בהתאם, דוגמה אחת לשגיאה ביידוע, ודוגמה אחת לשגיאה במילות קישור / שעבוד (סך הכול – שלוש דוגמאות).
- (2) ליד כל שגיאה שהעתקת, כתוב את הצורה הנכונה.
- ב. ציין את התפקיד התחבירי של המילה המודגשת בכל אחד מן המשפטים שלפניך.
  - (1) השיר הזה מרגש אותי בכל פעם מחדש.
  - (2) רבים משתמשים אך ורק במרגש במקום בהסבר מדויק.
  - (3) עלייתו של המרגש היא תופעה תקשורתית חברתית בולטת.
  - (4) התכנית נוטה להציג כתבות שהן בעיקר מרגשות.

4. א. לפניך שני משפטים. קרא אותם, וענה על הסעיפים שאחריהם.
- I. לא השופטים בחרו בשיר הזוכה אלא קהל הצופים.
- II. שימוש היתר שוחק לא רק את המילה עצמה — "מרגש" — אלא גם את מה שהיא מייצגת, כלומר את הרגש.
- (1) ציין את הקשר הלוגי הקיים בכל אחד מן המשפטים.
- (2) המר את משפט II למשפט בעל מבנה תחבירי כלשהו, שישמור על הקשר הלוגי שבמשפט זה.
- ב. (1) העתק מפסקה ג במאמר:
— נשוא פועלי אחד
— נשוא שמני אחד
- (2) ליד כל נשוא שהעתקת, ציין את הנושא שלו.
5. לפניך משפט. קרא אותו, וענה על הסעיפים שאחריו.
- כשהם נדרשים לשפוט את השירים, השופטים עוסקים פעם אחר פעם בשאלה אם השיר "ריגש אותי" או "לא ריגש אותי", ונמנעים לעתים קרובות ממתן נימוק נוסף, המבוסס על ניסיון מקצועי, כושר אבחנה או ידע, שבזכותם נבחרו לתכנית.
- א. במשפט מסומנות בקו ארבע מילים. אחת מהן יוצאת דופן מבחינת התפקיד התחבירי שלה.
- (1) ציין את המילה היוצאת דופן ואת תפקידה התחבירי.
- (2) ציין את התפקיד התחבירי המשותף לשלוש המילים האחרות.
- ב. במשפט הנתון יש ארבע פסוקיות.
- העתק מביניהן את הפסוקית שבלעדיה אי־אפשר להבין את משמעות המשפט.
- ג. פֶּרַק את המשפט הנתון לשישה משפטים עצמאיים. הקפד לבטא את תוכן המשפט הנתון.

פרק שני — מערכת הצורות (52 נקודות)

בפרק זה ענה על שלוש שאלות: על שאלה 6 (חובה), ועל שתיים מהשאלות 7-10 (שאלות בחירה).

6. שאלת חובה (16 נקודות)

א. לפניך מילים.

תּוֹפְעָה, כְּנָנוּ, יָגֶשׁוּ, מְאֹר, הֶעָצִים, נְסִיוֹן

(1) ציין את השורש של כל אחת מן המילים.

(2) בחר בפועל אחד וכתוב לידו שם מאותו שורש.

(3) בחר בשם אחד וכתוב לידו פועל מאותו שורש.

ב. בפסקה א במאמר נזכרת המילה "תַּבְּחִין".

(1) לאיזו גזרה שייכת המילה "תַּבְּחִין"?

(2) מבין המילים שלפניך, העתק את המילה שאינה שייכת לגזרה שציינת בסעיף (1).

תַּאֲגִיד, תַּקְלִיט, תַּמְרִיץ, תַּרְמִית

שאלות בחירה (36 נקודות)

לפניך ארבע שאלות: שתיים מתחום הפועל (שאלות 7-8), ושתיים מתחום השם (שאלות 9-10). עליך לענות על שתי שאלות בלבד. תוכל לבחור אותן כרצונך: מתחום הפועל, מתחום השם או משני התחומים (לכל שאלה – 18 נקודות).
שים לב: בכל שאלה שתבחר, ענה על כל הסעיפים שבה.

הפועל

7. לפניך משפטים, ובהם פעלים מודגשים.
- נימוק־העל המוחץ, זה של הרגש, **מִיָּתֵר** את האחרים.
  - עשרות העמודים הללו **מְאַבְזָרִים** בשלל אמצעים חזותיים ולשוניים, שנוֹעְדוּ לכוון זרקור אל הטרגדיה.
  - התופעה הַנְּדוֹנָה במאמר שכיחה בכלי התקשורת.
- א. ציין את השורש ואת הבניין של כל אחד מן הפעלים המודגשים.
- ב. במה שונה הפועל **מִיָּתֵר** מבחינת משמעותו משאר הפעלים?
- ג. ציין את דרך ההיווצרות של השורש במילה **מְאַבְזָרִים**.
- ד. העתק משתי השורות הראשונות של המאמר שלוש צורות בינוני, שכל אחת מהן מייצגת חלק דיבור אחר. ציין ליד כל צורה שהעתקת את חלק הדיבור שהיא מייצגת.

8. א.

לפניך משפטים מפסקה ג, ובהם פעלים מודגשים.

— היא פשוט בודדה מגמה חברתית-תרבותית קיימת, ואחר כך זיקקה, הַקְצִינָה וְנִצְלָה אותה לצרכיה.

— היא נוֹכַחַת כזרם תת־קרקעי כמעט בכל מה שאנחנו צורכים.

(1) ציין את השורש ואת הבניין של כל אחד מן הפעלים המודגשים במשפטים.

(2) את הפועל נִצְלָה אפשר לנתח בהקשר אחר, בבניין שונה מזה שבמשפט מהמאמר.

כתוב משפט שבו הפועל נִצְלָה יהיה מאותו שורש של הפועל במשפט מהמאמר, אך בבניין אחר.

ב.

בקטע שלפניך מודגשים פעלים בצורתם הנכונה ובצורה שגויה. הצורות ממוספרות

בספרות 1-6.

קרא את הקטע, וענה על הסעיפים שאחריו.

צוות הסרט הישראלי "הערת שוליים" החל את מסעו לטקס חלוקת פרסי האוסקר במצב רוח מְרוֹמָם⁽¹⁾ / מְרוֹמָם⁽²⁾, אולם כשהכריזו שהסרט האינְי הוא הזוכה בפרס הסרט הזר הטוב ביותר, הַשְׁתַּנָּה⁽³⁾ / הַשְׁתַּנָּה⁽⁴⁾ מצב הרוח של אנשי הצוות. אמנם איש מהם לא היה מְדַכָּא⁽⁵⁾ / מְדַכָּא⁽⁶⁾, אבל בלי ספק הייתה תחושה של אכזבה. רק לאחר שהבמאי הידוע, סטיבן שפילברג, החמיא לסרט, חזר מצב הרוח הטוב לקדמותו.

(1) העתק את הספרות המציינות את הצורות הנכונות של הפעלים המודגשים.

(2) העתק את שלושת הפעלים הנכונים, וציין את השורש ואת הבניין של כל אחד מהם.

(3) העתק את אחת הצורות הנכונות (כולל הניקוד), והסבר מדוע היא נכונה.

השם

9. א.

לפניך רשימת שמות מן המאמר.

כְּשָׁרוֹן, זֶרְקוֹר, חֲנָמִי, תַּמְצִית, מְצָרָה, עֵתוֹנוֹת

(1) מיין את השמות לקבוצות לפי דרך התצורה שלהם, וציין את דרך התצורה של

כל קבוצה.

(2) מאחד השמות שברשימה נגזר שורש תנייני. העתק את השם, ציין את השורש שלו ואת

השורש התנייני שנגזר ממנו.

ב.

לפניך רשימת מילים: **מְלוּי, רְאוּי, לוּוּי, מְצוּי**.

המילים שברשימה נוצרו באותה דרך תצורה. מיין אותן לשתי קבוצות על פי עיקרון

דקדוקי שתבחר, וציין את העיקרון שלפיו מיינת.

10. א.

לפניך רשימת מילים.

תְּלַמוּד, תַּאֲוֹר, תַּקִּין, תְּגוּבָה, תְּשִׁישׁוֹת, הַתְּרַחֲשׁוֹת

מיין את המילים לשתי קבוצות לפי תפקיד התי"ו המודגשת במילה, וכתוב כותרת

לכל קבוצה לפי המיון שעשית.

ב.

לפניך שני משפטים ובהם המילה **מְקַצְעִי**.

I. השופטים נמנעים לעתים מנימוק המבוסס על ניסיון **מְקַצְעִי**.

II. **מְקַצְעִי** כעיתונאי תובע ממני שעות עבודה רבות.

• המילה **מְקַצְעִי** בשני המשפטים מסתיימת בצורן הסופי □. י. העתק למחברתך את

מספרי המשפטים, וציין ליד כל מספר את משמעות הצורן □. י.

ג.

לפניך טבלה.

שם פעולה בבניין פיעל	שם פעולה בבניין קל	שם פעולה בבניין הפעיל	השורש
			ש-א-ל
			י-ד-ע

(1) העתק את הטבלה למחברתך, והשלם אותה. שים לב: בכל משבצת יש לכתוב

שם פעולה אחד.

(2) הסבר את ההבדל במשמעות בין שם הפעולה בבניין הפעיל לבין שם הפעולה

בבניין קל, שיצרת מן השורש ש-א-ל.

בהצלחה!